

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΓΚΙΚΑΣ *κατά* ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 26914/07)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

2 Απριλίου 2009

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

**Στην υπόθεση Γκίκας κατά Ελλάδας,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Χρήστο Ροζάκη,

Anatoly Kovler,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιο Νικολάου, *δικαστές*,  
και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος*.

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 12 Μαρτίου 2009,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

## ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 26914/07) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από δύο υπηκόους του Κράτους αυτού, τους κύριους Παναγιώτη Γκίκα και Γεώργιο Γκίκα, οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 4 Ιουνίου 2007 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον κύριο Π. Μηλιαράκη, δικηγόρο Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κυρία Ο. Πατσοπούλου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ειδικότερα για την άρνηση της διοίκησης να συμμορφωθεί προς μία απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου (άρθρο 6 § 1) και για την απουσία προσφυγής που θα τους επέτρεπε να εξαναγκάσουν τη διοίκηση να συμμορφωθεί προς την εν λόγω απόφαση (άρθρο 13).

4. Στις 22 Μαΐου 2008, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφάσισε επιπλέον να αποφανθεί το τμήμα συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

## ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

### I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Οι προσφεύγοντες κατοικούν στο Μαρούσι και τη Μάνδρα αντίστοιχα.

6. Οι προσφεύγοντες είναι κύριοι ενός οικοπέδου επιφανείας 550 τετραγωνικών μέτρων κείμενου στην κοινότητα Μάνδρας. Με προεδρικό διάταγμα της 6 Φεβρουαρίου 1970 που ενέκρινε το πολεοδομικό σχέδιο της κοινότητας, το

επίδικο οικόπεδο χαρακτηρίστηκε ως οικοδομήσιμο. Με δύο αποφάσεις του νομάρχη Δυτικής Αττικής, στις 13 Ιουνίου 1989 και 29 Ιουνίου 1992, το πολεοδομικό σχέδιο αναθεωρήθηκε, αλλά το οικόπεδο παρέμεινε οικοδομήσιμο.

7. Μία νέα αναθεώρηση του πολεοδομικού σχεδίου που πραγματοποιήθηκε δυνάμει του προεδρικού διατάγματος της 30 Ιουλίου 1994 (δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 26 Αυγούστου 1994), χαρακτήρισε μία έκταση που περιελάμβανε το οικόπεδο των προσφευγόντων ως χώρο για την κατασκευή ενός δημοτικού θεάτρου.

8. Στις 8 Ιουλίου 2003, οι προσφεύγοντες ζήτησαν από την πολεοδομία Ελευσίνας άδεια να κτίσουν επί του οικοπέδου τους. Αυτή τους απάντησε ότι το οικόπεδο είχε χαρακτηριστεί ως χώρος για την κατασκευή δημοτικού θεάτρου και ότι δεν ήταν δυνατό να χρησιμοποιηθεί για άλλη χρήση.

9. Στις 28 Ιουλίου 2003, οι προσφεύγοντες κάλεσαν τον υπουργό Χωροταξίας και τον νομάρχη Δυτικής Αττικής να άρουν τους περιορισμούς που είχαν επιβληθεί επί του εν λόγω οικοπέδου ως χώρου προορισμένου για την κατασκευή ενός δημοτικού θεάτρου.

10. Καθώς η διοίκηση δεν αποκρίθηκε εντός τριών μηνών από την κατάθεση της αίτησης στις 28 Ιουλίου 2003, θεωρήθηκε ότι το αίτημα των προσφευγόντων απορρίφθηκε.

11. Τον Δεκέμβριο του 2003, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών αίτηση ακύρωσης κατά της σιωπηρής άρνησης της διοίκησης. Με την απόφαση αριθ. 2007/2004, αυτό παρέπεμψε την υπόθεση στο Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών.

12. Στις 18 Απριλίου 2006, το Διοικητικό Πρωτοδικείο έκρινε (απόφαση αριθ. 4611/2006) ότι η διοίκηση είχε αφήσει να παρέλθει άπρακτη η λογική προθεσμία εντός της οποίας έπρεπε να προβεί στην απαλλοτρίωση του οικοπέδου και ότι όφειλε στο εξής να άρει τους περιορισμούς που είχε επιβάλει το διάταγμα της 30 Ιουλίου 1994. Καθώς ουδεμία έφεση ασκήθηκε κατά της εν λόγω απόφασης, αυτή κατέστη τελεσίδικη. Η υπόθεση παραπέμφθηκε στη διοίκηση προκειμένου να ανακαλέσει την απαλλοτρίωση.

13. Στις 7 Δεκεμβρίου 2006, η απόφαση κοινοποιήθηκε στη Νομαρχία Δυτικής Αττικής. Στις 18 Δεκεμβρίου 2006, αυτή κάλεσε το δήμο Μάνδρας να την ενημερώσει, εντός τρίμηνης προθεσμίας, αν θεωρούσε αναγκαία τη διατήρηση των

περιορισμών και αν ήταν δυνατό να προβλεφθεί στον προϋπολογισμό της κοινότητας ένα ποσό για την απαλλοτρίωση του οικοπέδου.

14. Στη συνεδριάσή του στις 6 Μαρτίου 2007, το δημοτικό συμβούλιο Μάνδρας αποφάσισε ότι η απαλλοτρίωση εξακολουθούσε να είναι αναγκαία και ένα ποσό 57.640 ευρώ, που αντιστοιχούσε στην αντικειμενική αξία του επίδικου οικοπέδου, προβλέφθηκε για τον σκοπό αυτό στον προϋπολογισμό του 2007.

15. Στις 25 Ιουλίου 2007, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, την απόφαση του διοικητικού πρωτοδικείου, ο νομάρχης ανακάλεσε την απαλλοτρίωση του οικοπέδου των προσφευγόντων που είχε επιβληθεί με την απόφαση της 26 Αυγούστου 1994, αλλά επαναχαρακτήρισε το οικόπεδο ως χώρο προορισμένο για την κατασκευή ενός δημοτικού θεάτρου και διέταξε νέα απαλλοτρίωση. Η απόφαση αυτή δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 3 Σεπτεμβρίου 2007.

16. Με επιστολή της 18 Οκτωβρίου 2007, η κοινότητα Μάνδρας ενημέρωσε τους προσφεύγοντες για την πρόθεσή της να προβεί στην αγορά του οικοπέδου και τους κάλεσε να παρουσιαστούν στο δημαρχείο και να προτείνουν τιμή πώλησης. Στις 5 Νοεμβρίου 2007, οι προσφεύγοντες αρνήθηκαν να πωλήσουν το οικόπεδο και, προεκτιμένου να αποφύγουν τη διαδικασία απαλλοτρίωσης, πρότειναν την ανταλλαγή του οικοπέδου με άλλο ίσης αξίας.

17. Στις 8 Ιανουαρίου 2008, το δημοτικό συμβούλιο Μάνδρας αποφάσισε να προβεί στην απαλλοτρίωση του επίδικου οικοπέδου. Το δημοτικό συμβούλιο στήριξε την απόφασή του στο γεγονός ότι δεν ήταν δυνατό να γίνει ανταλλαγή του οικοπέδου με άλλο ίσης αξίας, λόγω μη διαθεσιμότητας τέτοιου οικοπέδου, καθώς και στην ανάγκη να αποκτήσει το οικόπεδο των προσφευγόντων για τις ανάγκες του πολεοδομικού σχεδίου. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρείχε η Κυβέρνηση, προβλέφθηκε πίστωση στον προϋπολογισμό του 2009 της κοινότητας Μάνδρας και θα εκδοθεί ένταλμα πληρωμής μετά την έγκριση της πίστωσης.

18. Στις 6 Νοεμβρίου 2008, ο δήμαρχος Μάνδρας ενημέρωσε τους προσφεύγοντες ότι η διαδικασία καθορισμού και καταβολής της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης ήταν εκκρεμής.

## II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

19. Σύμφωνα με το άρθρο 95 § 5 του ελληνικού Συντάγματος όπως τροποποιήθηκε τον Απρίλιο του 2001, «η διοίκηση υποχρεούται να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις».

20. Στις 14 Νοεμβρίου 2002, ο νόμος αριθ. 3068/2002 για την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων από τη διοίκηση τέθηκε σε ισχύ (Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως αρ. 274/2002). Ο νόμος αυτός προβλέπει ότι η διοίκηση υποχρεούται να συμμορφώνεται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την εκτέλεση των εν λόγω αποφάσεων (άρθρο 1). Ο νόμος προβλέπει τη σύσταση τριμελών συμβουλίων που συγκροτούνται στους κόλπους των ελληνικών ανώτατων δικαστηρίων (Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, Άρειος Πάγος, Συμβούλιο της Επικρατείας και Ελεγκτικό Συνέδριο), και στα οποία ανατίθεται ο έλεγχος της ορθής εκτέλεσης των αποφάσεων των αντίστοιχων δικαστηρίων τους από τη διοίκηση εντός προθεσμίας που δεν μπορεί να υπερβεί τους τρεις μήνες (κατ'εξάίρεση, η προθεσμία αυτή μπορεί να παραταθεί μία μόνο φορά). Τα συμβούλια μπορούν ειδικότερα να διορίσουν έναν δικαστή για να συνδράμει την διοίκηση προτείνοντάς της μεταξύ άλλων τα κατάλληλα μέτρα για την συμμόρφωση προς μία απόφαση. Αν η διοίκηση δεν εκτελέσει μία απόφαση μέσα στην προθεσμία που ορίστηκε από το συμβούλιο, της επιβάλλονται ποινές, οι οποίες μπορούν να επαναλαμβάνονται ενόσω αυτή δεν συμμορφώνεται (άρθρο 3). Πειθαρχικά μέτρα μπορούν επίσης να ληφθούν κατά των υπαλλήλων της διοίκησης που ευθύνονται για την μη εκτέλεση (άρθρο 5). Οι διατάξεις του νόμου 3068/2002 εφαρμόζονται στις αποφάσεις που εκδόθηκαν μετά την θέση του σε ισχύ (άρθρο 6).

21. Η εφαρμογή του νόμου αυτού άρχισε στις 19 Φεβρουαρίου 2004, όταν τέθηκε σε ισχύ το προεδρικό διάταγμα αριθ. 61/2004 που καθόριζε τους όρους εφαρμογής του. Έκτοτε, το τριμελές συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας εξέδωσε τέσσερις αποφάσεις στις οποίες διαπίστωσε ότι, κατόπιν της προσφυγής ενώπιόν του, η διοίκηση είχε συμμορφωθεί προς τις δικαστικές αποφάσεις που επικαλούνταν οι ενδιαφερόμενοι (αποφάσεις αριθ. 29/2005, 30/2005, 45/2005 και 63/2006). Εξέδωσε επίσης μία απόφαση με την οποία, διαπιστώνοντας ότι η διοίκηση συνέχιζε να αρνείται να συμμορφωθεί προς τη δικαστική απόφαση που επικαλούνταν οι ενδιαφερόμενοι, την υποχρέωσε να τους καταβάλει 20.000 ευρώ και κάλεσε τον αρμόδιο υπουργό να λάβει πειθαρχικά μέτρα σε βάρος των υπαλλήλων της διοίκησης που ευθύνονταν για τη μη εκτέλεση (απόφαση αριθ. 48/2005).

22. Με την απόφαση αριθ. 33/2006, το συμβούλιο έκρινε ως εξής:

«Διαπιστώνεται (...) ότι για μία περίοδο είκοσι ετών από την λήψη από τη διοίκηση της απόφασης ακύρωσης, αυτή δεν έλαβε κανένα μέτρο προκειμένου να συμμορφωθεί προς αυτή, ενώ έπρεπε να έχει ενεργήσει εντός τριών μηνών (...) και αυτή η παράλειψη είναι (...) μη αιτιολογημένη (...). Κατόπιν της κοινοποίησης της απόφασης στη διοίκηση (30.01.2006), το δημοτικό συμβούλιο Καρπάθου εξέδωσε τις αποφάσεις αριθ. 117/17.04.2006 και 208/4.09.2006. Η πρώτη αποσκοπούσε στην έναρξη συγχρόνως διαδικασίας ανάκλησης της απαλλοτρίωσης και υποβολής νέας απαλλοτρίωσης, ενώ με τη δεύτερη αποφασίσθηκε η απευθείας αγορά των επίδικων οικοπέδων. Εντούτοις, από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν προκύπτει ότι οι διαδικασίες αυτές διεξήχθησαν και περατώθηκαν και η διοίκηση δεν επισημαίνει καμία ενέργεια εκτός από την έκδοση των προαναφερόμενων αποφάσεων του δημοτικού συμβουλίου. (...) Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η προσπάθεια επίτευξης συμβιβασμού είχε αποτύχει κατά το παρελθόν, το συμβούλιο διαπιστώνει ότι η διοίκηση επιμένει κατά αναιτιολόγητο τρόπο να μη συμμορφώνεται προς την απόφαση ακύρωσης. (...)»

23. Επίσης, έχουν εν προκειμένω εφαρμογή η ακόλουθες διατάξεις του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα :

#### Άρθρο 104

«Ένεκα πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου αναγομένων σε έννομες σχέσεις του ιδιωτικού δικαίου ή περί της ιδιωτικής αυτού περιουσίας, το δημόσιον ευθύνεται κατά τις επί νομικών προσώπων διατάξεις του Αστικού Κώδικα.»

#### Άρθρο 105

«Ένεκα παρανόμων πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου κατά την ενάσκηση της σε αυτούς ανατεθειμένης δημοσίας εξουσίας, το δημόσιον ενέχεται εις αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη εγένετο κατά παράβαση διατάξεως κειμένης χάριν του γενικού συμφέροντος. Μετά του δημοσίου ενέχεται εις ολόκληρο και το υπαίτιο πρόσωπον, επιφυλασσομένων των περί ευθύνης υπουργών ειδικών διατάξεων.»

#### Άρθρο 106

«Οι διατάξεις των δύο προηγούμενων άρθρων εφαρμόζονται και για την ευθύνη των δήμων, των κοινοτήτων ή των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου από πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων που βρίσκονται στην υπηρεσία τους.»

24. Με το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα θεσπίζεται η έννοια της ειδικής επιζήμιας πράξεως δημοσίου δικαίου, από την οποία γεννάται εξωσυμβατική ευθύνη του Δημοσίου. Η ευθύνη αυτή προκύπτει από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις οι οποίες προξένησαν υλική ή ηθική ζημία στον διοικούμενο. Οι πράξεις αυτές δύνανται να είναι, όχι μόνον πράξεις νομικής φύσεως, αλλά και υλικές ενέργειες της διοικήσεως, συμπεριλαμβανομένων των κατ' αρχή μη εκτελεστών πράξεων (Κυριακόπουλος, *Αστικός Κώδικας – Σχόλια*, άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, no 23, Φίλιος, *Δίκαιο των Συμβάσεων*, ειδικό μέρος, τόμος 6, ευθύνη από αξιόποινη πράξη 1977, παρ. 48 Β 112, Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Διοικητικό Δίκαιο*, 3η έκδοση, παρ. 217).

25. Κατά το άρθρο 19 του ν. 1868/1989, η αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων συνιστά αυτοτελές ένδικο μέσο εν σχέσει προς την αίτηση ακυρώσεως ή οποιαδήποτε άλλη προσφυγή κατά της διοικητικής πράξεως ή της παραλείψεως, από την οποία ενδέχεται να απορρέει υποχρέωση αποζημιώσεως. Δύναται, επομένως, να ασκείται αυτοτελώς, τη δε άσκηση της αγωγής αποζημιώσεως επιλέγει ο ενδιαφερόμενος. Αφού η παράνομη φύση της πράξεως ή της παραλείψεως είναι μία από τις προϋποθέσεις παραδεκτού της αγωγής αποζημιώσεως, το διοικητικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται αγωγής αυτού του είδους, εξετάζει επίσης τη νομιμότητα της εν λόγω διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή δεν έχει ήδη εξετασθεί τελεσίδικα στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας.

26. Υφίσταται μία ευρύτατη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων όσον αφορά την αγωγή αποζημιώσεως. Κατά τη νομολογία αυτή, εάν ένα οικοπέδο το οποίο προορίζεται για την κατασκευή έργου δημόσιας ωφελείας, παραμένει δεσμευμένο για μία μακρά χρονική περίοδο χωρίς η Διοίκηση να προβαίνει στην επίσημη απαλλοτρίωσή του έναντι αποζημιώσεως, ο κύριος του οικοπέδου δύναται να αιτηθεί την αποδέσμευση του ακινήτου του και να ζητήσει αποζημίωση για τη ζημία την οποία υπέστη (βλ., π.χ., την απόφαση 2839/1991 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης). Ομοίως, εάν η Διοίκηση δεσμεύει ένα οικόπεδο πέραν της ευλόγου προθεσμίας, ο ζημιούμενος ιδιοκτήτης δύναται να ζητήσει αποζημίωση για τη ζημία την οποία υφίσταται λόγω της παρανόμου δεσμεύσεως του ακινήτου του και της αποστερήσεως της χρήσεως αυτού (βλ., π.χ., την απόφαση 104/2003 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Καλαμάτας). Τέλος, εάν η διοίκηση καταλαμβάνει παρανόμως ένα οικόπεδο, ο κύριος του οικοπέδου δύναται να ζητήσει, πέραν της αποδόσεως του

ακινήτου του, αποζημίωση λόγω αποστερήσεως της χρήσεως του οικοπέδου του (βλ., π.χ., την απόφαση 35/2004 του Πλημμελειοδικείου Ρόδου).

## ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

### Ι. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

27. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι οι εθνικές αρχές αρνούνται να συμμορφωθούν προς την απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου, με ημερομηνία 18 Απριλίου 2006, παραβιάζοντας έτσι το δικαίωμά τους για πραγματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων τους αστικής φύσεως. Επικαλούνται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, τα εφαρμοστέα τμήματα του οποίου έχουν ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

#### **A. Επί του παραδεκτού**

28. Η Κυβέρνηση επικαλείται τη μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων, καθώς οι προσφεύγοντες δεν προσέφυγαν στο τριμελές συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας στη βάση των άρθρων 2 και 3 του νόμου αριθ. 3068/2002 για να παραπονεθούν για την εικαζόμενη άρνηση της διοίκησης να συμμορφωθεί προς την απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών. Αν η διοίκηση επέμενε στην άρνησή της, θα μπορούσαν να ζητήσουν τη χρηματική κύρωση που προβλέπει το άρθρο 3 § 3 του νόμου. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι εάν οι προσφεύγοντες εκτιμούσαν ότι, κατόπιν της απόφασης της διοίκησης με ημερομηνία 25 Ιουλίου 2007 να προβεί σε νέα απαλλοτρίωση, η διαδικασία θα παρατεινόταν κατά τρόπο μη αιτιολογημένο, έπρεπε να έχουν προσφύγει στο τριμελές συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας.

29. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι, λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών της προκειμένης υπόθεσης και ιδίως του γεγονότος ότι η διοίκηση έλαβε

μία νέα απόφαση απαλλοτρίωσης αμέσως αφού είχε ανακαλέσει εκείνη του 1994, οι προϋποθέσεις εφαρμογής του νόμου αριθ. 3068/2002 δε συνέτρεχαν.

30. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να εγκύψει σε αυτή την ένσταση της Κυβέρνησης σε υποθέσεις που έγειραν τον ίδιο τύπο αιτίασης (*Ρομποτή και Ρομποτής κατά Ελλάδας*, αριθ. 14263/04, §§ 19-20, 25 Ιανουαρίου 2007, *Γεωργούλης και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 38752/04, § 19, 21 Ιουνίου 2007 και *Κανελλόπουλος κατά Ελλάδας*, αριθ. 11325/06, §§ 19-20, 21 Φεβρουαρίου 2008). Δε διακρίνει κανένα λόγο να απομακρυνθεί εν προκειμένω από τα συμπεράσματά του στις προαναφερόμενες υποθέσεις. Πρέπει επομένως να απορριφθεί η σχετική ένσταση.

31. Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Επιπλέον, σημειώνει ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

## **B. Επί της ουσίας**

32. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι από τη χρονολογία των πραγματικών περιστατικών προκύπτει ότι η διοίκηση συμμορφώθηκε πλήρως και χωρίς καθυστέρηση προς την απόφαση του διοικητικού πρωτοδικείου. Η απόφαση έναρξης μίας νέας διαδικασίας απαλλοτρίωσης δεν έρχεται σε αντίφαση με αυτή τη διαπίστωση και ουδόλως καταδεικνύει τη βούληση της διοίκησης να αγνοήσει τη δικαστική απόφαση. Η επιβολή ενός νέου βάρους επί της ιδιοκτησίας με την απόφαση η οποία συγχρόνως άρει ένα προγενέστερο βάρος γίνεται δεκτή από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων υπό ορισμένες προϋποθέσεις οι οποίες συνέτρεχαν στην περίπτωση των προσφευγόντων (σοβαρή πρόθεση και ικανότητα της διοίκησης να φέρει εις πέρας μία διαδικασία απαλλοτρίωσης σε περίπτωση ανάγκης για την εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδίου), πολύ περισσότερο αφού είχε ήδη προβλεφθεί πίστωση στον προϋπολογισμό του δημαρχείου και είχε οριστεί ποσό για την αποζημίωση.

33. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι, στην πραγματικότητα, ο χαρακτηρισμός του οικοπέδου τους από τη διοίκηση ως χώρου προορισμένου για την κατασκευή ενός δημοτικού θεάτρου ουδέποτε άρθηκε. Επικρίνουν τον τρόπο δράσης της διοίκησης η οποία, ανακαλώντας την απαλλοτρίωση, αποφάσισε να προβεί σε αυτή εκ νέου. Προκειμένου να καλύψει την αρχική παράλειψή του να συμμορφωθεί

προς τη δικαστική απόφαση, το δημαρχείο Μάνδρας προβάλλει επιχειρήματα χωρίς καμία βάση, γεγονός που καταδεικνύει ότι δεν έχει πρόθεση να άρει το βάρος επί της ιδιοκτησίας τους.

34. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο το οποίο εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης θα ήταν μάταιο, αν η εσωτερική έννομη τάξη ενός Συμβαλλομένου Κράτους επέτρεπε το να παραμείνει μία οριστική και υποχρεωτική δικαστική απόφαση ανενεργή σε βάρος ενός διαδίκου. Η εκτέλεση μιας απόφασης οποιουδήποτε δικαστηρίου πρέπει να θεωρείται ως αναπόσπαστο τμήμα της «δίκης» με την έννοια του άρθρου 6. Το Δικαστήριο έχει ήδη αναγνωρίσει ότι η πραγματική προστασία του πολίτη και η αποκατάσταση της νομιμότητας εμπεριέχουν την υποχρέωση της διοίκησης να συμμορφωθεί προς την απόφαση που έχει εκδοθεί από το ανώτερο εν προκειμένω διοικητικό δικαστήριο του Κράτους (βλέπε *Hornsby κατά Ελλάδας*, απόφαση της 19 Μαρτίου 1997, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-II, σελ. 510-511, § 40 και επ., *Καραχάλιος κατά Ελλάδας*, αριθ. 62503/00, § 29, 11 Δεκεμβρίου 2003). Επιπλέον, το Δικαστήριο υπογραμμίζει την ιδιαίτερη σημασία που έχει η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων στις διοικητικές διαφορές (βλέπε *Ιερά Μονή Προφήτου Ηλίου Θήρας κατά Ελλάδας*, αριθ. 32259/02, § 34, 22 Δεκεμβρίου 2005).

35. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών ακύρωσε την άρνηση της διοίκησης να άρει το βάρος επί του οικοπέδου των προσφευγόντων και παρέπεμψε την υπόθεση στη διοίκηση προκειμένου να λάβει τα αναγκαία μέτρα ως προς τούτο. Στις 25 Ιουλίου 2007, ο νομάρχης ανακάλεσε την απαλλοτρίωση του οικοπέδου των προσφευγόντων αλλά επαναχαρακτήρισε το οικόπεδο ως χώρο προορισμένο για την κατασκευή ενός δημοτικού θεάτρου και διέταξε νέα απαλλοτρίωση. Η απόφαση αυτή δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ της 3 Σεπτεμβρίου 2007. Μεταξύ της ημερομηνίας της δικαστικής απόφασης και της απόφασης της διοίκησης να ανακαλέσει την απαλλοτρίωση, παρήλθε ως εκ τούτου ένα έτος, τρεις μήνες και επτά ημέρες.

36. Ακόμα κι αν υποτεθεί ότι η προθεσμία αυτή μπορεί να θεωρηθεί λογική (βλέπε, *a contrario*, πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Γεωργούλης και λοιποί κατά Ελλάδας*, § 24), το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτή δε χρησίμευσε στην άρση της επίδικης δέσμευσης, αλλά στην προστασία των συμφερόντων της διοίκησης και, τελικά, στο να διαταχθεί νέα απαλλοτρίωση, πράξεις που έρχονται σε κατάφωρη αντίφαση με το διατακτικό της απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου (*ibid.* § 25).

37. Πράγματι, στις 18 Δεκεμβρίου 2006, η Νομαρχία Δυτικής Αττικής κάλεσε τον δήμο Μάνδρας να την ενημερώσει, εντός τρίμηνης προθεσμίας, αν θεωρούσε αναγκαία τη διατήρηση των περιορισμών και εάν ήταν δυνατό να προβλεφθεί στον προϋπολογισμό της κοινότητας ένα ποσό για τους σκοπούς της απαλλοτρίωσης του οικοπέδου. Στις 6 Μαρτίου 2007, το δημοτικό συμβούλιο Μάνδρας αποφάσισε ότι η απαλλοτρίωση εξακολουθούσε να είναι αναγκαία και ένα ποσό είχε προβλεφθεί για τον σκοπό αυτό στον προϋπολογισμό του 2007. Στις 6 Νοεμβρίου 2006, το δημαρχείο Μάνδρας ενημέρωσε τους προσφεύγοντες ότι η διαδικασία καθορισμού και καταβολής της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης ήταν εκκρεμής.

38. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σε έναν τομέα τόσο πολύπλοκο και δύσκολο όσο η χωροταξία, τα Συμβαλλόμενα Κράτη απολαμβάνουν μιας ευρείας διακριτικής ευχέρειας προκειμένου να εφαρμόσουν την πολεοδομική πολιτική τους. Τίποτα δεν του επιτρέπει ως εκ τούτου να υποστηρίξει ότι η διοίκηση δεν έχει πλέον το δικαίωμα να εξετάσει αν είναι πρόσφορο να απαλλοτριώσει εκ νέου την επίδικη ιδιοκτησία ή να προδικάσει το παράνομο ενός τέτοιου μέτρου (*Κοσμίδης και Κοσμίδου κατά Ελλάδας*, αριθ. 32141/04, § 25, 8 Νοεμβρίου 2007).

39. Εντούτοις, εν προκειμένω, λαμβανομένης υπόψη της διάρκειας της δέσμευσης της ιδιοκτησίας των προσφευγόντων και σαφούς γράμματος της απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου, τα Δικαστήρια εκτιμά ότι η διοίκηση έπρεπε να έχει καταβάλει κάθε προσπάθεια προκειμένου να συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή εντός της βέλτιστης προθεσμίας.

40. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

## II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

41. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για την απουσία προσφυγής που θα τους επέτρεπε να εξαναγκάσουν τη διοίκηση να συμμορφωθεί προς την απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου. Υποστηρίζουν ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη (...) Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής

προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

42. Η Κυβέρνηση αντικρούει τη θέση αυτή, υποστηρίζοντας ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν εν προκειμένω μία «υποστηρίξιμη» αιτίαση, με την έννοια της εν λόγω διάταξης. Επικουρικά, η Κυβέρνηση αναφέρεται εκ νέου στην προβλεπόμενη από τον νόμο αριθ. 3068/2002 διαδικασία και εκτιμά ότι χάρη σε αυτή, οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να έχουν καταγγείλει την επικαλούμενη παραβίαση του άρθρου 6 και να έχουν λάβει αποζημίωση.

#### **A. Επί του παραδεκτού**

43. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

#### **B. Επί της ουσίας**

44. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει ήδη αποφανθεί επί μίας αιτίας ιδιου τύπου και στο ίδιο πλαίσιο με εκείνο της παρούσας υπόθεσης στην απόφαση *Κανελλόπουλος κατά Ελλάδας* (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση, § 33). Δε διακρίνει κανένα λόγο παρέκκλισης από αυτή και καταλήγει συνεπώς στην παραβίαση του άρθρου 13.

### **III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ.1**

45. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η δέσμευση της περιουσίας τους από το 1989, η άρνηση της διοίκησης να συμμορφωθεί προς την απόφαση καθώς και η βούληση της διοίκησης να διατηρήσει τους περιορισμούς, συνιστούν παραβίαση του δικαιώματός τους για σεβασμό της περιουσίας τους. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, σύμφωνα με το οποίο:

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά

μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

46. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι κατά την καταγγελλόμενη περίοδο, οι ενδιαφερόμενοι απώλεσαν τη δυνατότητα χρήσης ή εκμετάλλευσης του ακινήτου τους, έχοντας ως εκ τούτου επιβαρυνθεί με ένα ουσιαστικό φορτίο. Εντούτοις, εκείνοι έπρεπε να έχουν ασκήσει ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων μία αγωγή αποζημίωσης στη βάση των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα. Πράγματι, η εθνική νομολογία δέχεται ρητά ότι, αν η διοίκηση δεσμεύει ένα οικόπεδο πέραν της λογικής προθεσμίας, ο ιδιοκτήτης που επηρεάζεται μπορεί να ζητήσει αποζημίωση για τη ζημία που υφίσταται. Κατά την εξέταση αυτής της αίτησης, τα επιληφθέντα δικαστήρια προβαίνουν στον έλεγχο της νομιμότητας της σχετικής διοικητικής πράξης. Οι προσφεύγοντες δεν μπορούν ως εκ τούτου να κατηγορήσουν τις εθνικές αρχές ότι δεν τους αποζημίωσαν για τη στέρηση της χρήσης και της εκμετάλλευσης της ιδιοκτησίας τους για μία μακρόχρονη περίοδο, γιατί οι ίδιοι δεν τους έδωσαν την ευκαιρία να θεραπεύσουν την κατάσταση για την οποία παραπονούνται επί του παρόντος ενώπιον του Δικαστηρίου (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Ρουσάκης και λοιποί κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 15945/02, 8 Ιανουαρίου 2004, *Αμαλία Α.Ε. και Κουλουβάτος Α.Ε. κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 20363/02, 28 Οκτωβρίου 2004, *Γαλατάλης κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 36251/03, 12 Μαΐου 2005). Το ένδικο μέσο που άσκησαν ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου εν προκειμένω δεν μπορούσε να έχει ως συνέπεια παρά την ακύρωση της σιωπηρής απόρριψης της διοίκησης να άρει το βάρος που βάρυνε την ιδιοκτησία τους και δεν μπορούσε να θεραπεύσει τη ζημία που μπορεί να τους είχε προκαλέσει η δέσμευση αυτής για πολλά χρόνια.

47. Παρόμοιο είναι το συμπέρασμα και για το δεύτερο μέρος της αιτίας, που αφορά την περίοδο που ακολούθησε την απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου. Είναι προφανές ότι καθυστερώντας να άρει την επίδικη απαλλοτρίωση, η διοίκηση αποστερεί επί του παρόντος τους ενδιαφερομένους από την απόλαυση του αγαθού τους. Ωστόσο, για να θεραπεύσουν τη ζημία που είχαν υποστεί λόγω αυτής της αδράνειας της διοίκησης, οι προσφεύγοντες έπρεπε να έχουν

ζητήσει αποζημίωση, στη βάση πάντα των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα.

48. Έπεται ότι η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης.

### III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

49. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

50. Όσον αφορά τη δίκαιη ικανοποίηση, οι προσφεύγοντες παραπέμπουν στην προσφυγή τους προς το Δικαστήριο όπου εξέθεταν τις αξιώσεις τους. Για υλική ζημία, οι προσφεύγοντες αξίωναν 3.555.033, ποσό που αντιστοιχούσε στη μείωση της αξίας της ιδιοκτησίας του κατόπιν της δέσμευσής της από τη διοίκηση, καθώς στην απώλεια εισοδημάτων από την εκμετάλλευση των ακινήτων που θα μπορούσαν να έχουν ανεγερθεί επί του εν λόγω οικοπέδου. Αξίωναν, επιπλέον, 100.000 ευρώ σε καθένα εξ αυτών για ηθική βλάβη. Τέλος, δεν υποβάλλουν κανένα αίτημα για έξοδα και δικαστική δαπάνη.

51. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες δε δικαιούνται καμία αποζημίωση διότι δεν εξέθεσαν τις αξιώσεις τους σύμφωνα με το άρθρο 60 του Κανονισμού. Επικουρικά, υπογραμμίζει ότι οι αξιώσεις τους δεν έχουν αιτιώδη συνάφεια με την επικαλούμενη παραβίαση. Ως προς το αιτούμενο ποσό για ηθική βλάβη, η Κυβέρνηση το θεωρεί υπερβολικό.

52. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν προέβαλαν κανένα αίτημα δίκαιης ικανοποίησης εντός της ταχθείσας προς τούτο προθεσμίας, αν και στην επιστολή που εστάλη στον δικηγόρο τους στις 17 Οκτωβρίου 2008, τους επιστήθηκε η προσοχή στο άρθρο 60 του κανονισμού του Δικαστηρίου που ορίζει ότι ένα συγκεκριμένο αίτημα δίκαιης ικανοποίησης στη βάση του άρθρου 41 της Σύμβασης πρέπει να διατυπώνεται εντός της προθεσμίας που τάσσεται για τις παρατηρήσεις επί της ουσίας. Το Δικαστήριο εκτιμά επομένως ότι δεν συντρέχει

λόγος επιδίκασης ποσού στην βάση του άρθρου 41 της Σύμβασης (*Willekens κατά Βελγίου*, no. 50859/99, § 27, 24 Απριλίου 2003 – *Κωνσταντόπουλος ΑΕ και λοιποί κατά Ελλάδα*, no. 58634/00, § 35, 10 Ιουλίου 2003 – *Interoliva ABEE κατά Ελλάδα*, no. 58642/00, § 35, 10 Ιουλίου 2003 – *Λιτοσελίτης κατά Ελλάδα*, no. 62771/00, § 34, 5 Φεβρουαρίου 2004, *Jarnevic & Profit κατά Ελλάδα*, no. 28338/02, § 40, 7 Απριλίου 2005).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από τα άρθρα 6 § 1 και 13 της Σύμβασης και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.
2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.
3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης.
4. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 2 Απριλίου 2009 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος